

Versterking VTH-stelsel verbetert de leefomgeving

Inbreng Interprovinciaal Overleg en
Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Rondetafelgesprek VTH 30 januari 2025

Verbetering stelsel voor vergunningverlening, toezicht en handhaving

Een veilige, gezonde en schone leefomgeving is van het grootste belang. Het stelsel voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) speelt hierbij een cruciale rol. Een goed en consequent functionerend VTH-stelsel is nodig om voor naleving van de regelgeving te kunnen zorgen. Dat voorkomt ongewenste situaties en verkleint risico's.

Om voor zo'n goed functionerend stelsel te zorgen, zijn verdere stappen nodig. Die willen we als Interprovinciaal Overleg (IPO) en Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) graag naar voren brengen tijdens het rondetafelgesprek op 30 januari 2025 in de Tweede Kamer. In deze inbreng benoemen we de onderwerpen.

Actuele ontwikkelingen in de laatste jaren maken verbetering van het stelsel complexer. In een tijd van oplopende kosten, krappe arbeidsmarkt en uitdijende externe factoren (klimaatverandering, internationale spanningen, veranderende energiemarkt) komen er nieuwe onderwerpen op de omgevingsdiensten af. Die vragen nieuwe specialismen, kennis en vaardigheden en extra collega's. Neem nieuwe grondstoffen, die nodig zijn in de energietransitie, zoals ammoniak en waterstof. Vervoer, opslag en verwerking hiervan is met risico's omgeven. Dat is niet op te vangen binnen de huidige werkzaamheden van de omgevingsdiensten.

Provincies, gemeenten en de Omgevingsdienst Nederland werken er hard aan om het VTH-stelsel te verbeteren en versterken. De afgelopen twee jaar zijn via het Interbestuurlijk Programma Vergunningen, Toezicht en Handhaving (IBP VTH) flinke stappen voorwaarts gezet en is er volop gewerkt aan verdere invoering hiervan en versterking van het stelsel. Maar dit lukt niet zonder goede afstemming en verdere versterkte samenwerking met het Rijk.

Als het gaat over afstemming en samenwerking met het Rijk, benoemen we twee punten:

- Meer duidelijkheid over wat de staatssecretaris ziet als stelselverantwoordelijkheid van het Rijk
- Duidelijkheid over extra financiering voor versterking van het VTH-stelsel

Duidelijkheid over rol Rijk

In onze beleving is er voor het Rijk en daarmee de staatssecretaris een tweeledige taak: zorgen voor duidelijkheid over de stelselverantwoordelijkheid en daarnaast zorgen voor duidelijke regels en voldoende financiering. Onduidelijk is tot nu toe wat de staatssecretaris zelf ziet als stelselverantwoordelijkheid: wie is waar verantwoordelijk voor. In de IenW-begroting staat dat het kabinet voornemens is de wet aan te passen. Dit geeft de staatssecretaris de mogelijkheid om als de kwaliteit van de VTH-uitvoering onvoldoende is bij te sturen. Hier zijn we geen voorstander van. De bevoegdheid voor de VTH-taken ligt bij provincies en gemeenten, die de uitvoering bij omgevingsdiensten heeft belegd.

Wij zien graag dat de staatssecretaris eerst de stelselverantwoordelijkheid helder definieert en de juiste randvoorwaarden schept voor het stelsel en niet op voorhand het stelsel al verandert. Want dan zet de staatssecretaris mogelijk stappen die niet nodig of niet optimaal zijn.

Wat nodig is, is dat de omgevingsdiensten juist uitgerust en bemenst zijn en voldoen aan de afgesproken robuustheidscriteria. Dan kunnen zij zorgen voor het juiste maatwerk. Maatwerk is nodig doordat de invulling van de opgave voor een veilige, duurzame gezonde leefomgeving in elke regio om eigen accenten vraagt.

Een stelselversterking en niet een stelselwijziging is in lijn met de aanbevelingen van de commissie Van Aartsen.

Extra financiering nodig voor versterking VTH-stelsel

De genoemde krappe arbeidsmarkt en nieuwe ontwikkelingen jagen de kosten bij omgevingsdiensten op. Zowel incidenteel als structureel. Daarnaast zijn investeringen nodig om werkzaamheden landelijk te stroomlijnen en te professionaliseren. Dit laatste kan door verbetering van de digitalisering.

Provincies en gemeenten dragen nu € 640 miljoen per jaar bij aan de omgevingsdiensten. Dat was vier jaar terug nog € 570 miljoen. Daaruit blijkt dat de lagere overheden flink investeren in de diensten. Tegelijkertijd is er veel druk op het overeind houden van die € 640 miljoen. De grens is bereikt om alle nieuwe ontwikkelingen te kunnen financieren. Vanuit het Rijk komt er een aanvulling van € 19,4 miljoen dit jaar, die afneemt tot € 17,4 miljoen in 2029. De Rijksbijdrage is bedoeld voor de versterking van het VTH-stelsel. Hiermee redden we het niet. Willen we de in gang gezette verbeteringen doorzetten én tegelijk de gewenste uniforme kennis/informatievoorziening opzetten en beheren, dan vraagt dit naast een eenmalige investering een structureel hogere bijdrage.

De eenmalige investering in de digitalisering laat de staatssecretaris momenteel doorrekenen en is al eens op € 200 miljoen begijferd. We zijn het eens met de initiële opmerking van de staatssecretaris in het commissiedebat van 10 december 2024 dat deze kosten voor rekening van het Rijk komen.

Daarnaast is er structureel extra geld nodig, van € 30 miljoen (minimumscenario) tot € 60 miljoen (robuust) per jaar. Deze bestaan onder meer uit de volgende zaken:

- beheerkosten voor de informatiehuishouding van een versterkt digitaal stelsel VTH;
- financiering van de extra taken die bij gemeenten, provincies en omgevingsdiensten zijn neergelegd zonder (voldoende) compensatie voor de uitvoeringslasten;
- ontwikkelingen rondom stikstof, ZZS (waaronder PFAS), energietransitie en claims op de schaarse ruimte vragen om extra tijd en deskundigheid. Ze jagen de kostprijs van vergunningen significant op. Dit vraagt ook om extra inzet op toezicht en handhaving;
- de consequenties van de Omgevingswet op het VTH-stelsel vragen om extra inspanningen. Bovendien komt verlaagde regeldruk vaak ten laste van bevoegde gezagen (bijvoorbeeld door minder vergunningsplichtige activiteiten en daarmee lagere legesinkomsten). Niet alle extra inspanningen zijn via leges te verrekenen.

Hogere inhuurkosten door de krappe arbeidsmarkt zien we voorlopig als incidentele tegenvaller, maar die zou ook een structureel karakter kunnen hebben. Dat de huidige financiering van omgevingsdiensten onder druk staat, is ook aan de orde tegen de achtergrond van de penibele begrotingssituatie, vooral met het oog op het jaar 2026. Dat heeft ook zijn weerslag op omgevingsdiensten. Dat kan een structureel effect zijn waarbij wij uitzien naar de door de staatssecretaris toegezegde brief aan uw Kamer richting voorjaarsnota.